

3. Бердишев Г.Д. Глобальна екологічна криза. Передбачення майбутніх подій / Бердишев Г.Д., Галенко О.Н. // Екологія довкілля та безпека життєдіяльності, 2008. – № 1. – С. 82-87.
4. Самойленко В.П. Історія міжнародних екологічних угод. – Харків, 2008. – 328 с.
5. Кучерявий В.П. Урбоєкологія. – Львів : Вид-во "Світ", 1999. – 325 с.
6. Мусієнко М.М. Екологія. Охорона природи. – К. : Вид-во "Наука", 2005. – 245 с.

Пашков А.П., Семенова А.М., Немыкина А.Д. Глобальные изменения климата: угрозы человечеству и пути решения

Глобальные изменения климата. Сегодня это уже объективная реальность. Динамика их развития, объективные подтверждения их развития на Земле. Пути выхода из этой тяжелой ситуации. Если человечество не изменит своей деструктивной стратегии – наступит его конец.

Ключевые слова: Глобальные изменения климата, объективная реальность, динамика развития, деструктивная стратегия, парниковый эффект.

Pashkov A.P., Semenova A.M., Niemykina A.D. Global climate change: threats for humanity and ways of solutions

Global changes. Today it is already an objective reality. The dynamics of its development, objective confirmations of its progressing development on the Earth. Way out of such a difficult situation. If the mankind doesn't change its destructive consumer strategy-it will be the end of humanity.

Keywords: Global climate changes, objective reality, dynamics of development, destructive consumer strategy, green-house effect.

УДК 630*9+167.2

*Асист. А.М. Польовський, канд. екон. наук –
НЛТУ України, м. Львів*

**ЕКОНОМІЧНІ АСПЕКТИ ЛІСОВОЇ ПОЛІТИКИ
У ПРОЦЕСІ ВІДТВОРЕННЯ ЛІСОВИХ РЕСУРСІВ**

Розглянуто роль лісової політики у запобіганні та подоланні екологічних проблем на глобальному та національному рівнях. Здійснено аналіз економічних, соціальних та екологічних аспектів національної лісової політики України. Подано рекомендації щодо застосування економічних інструментів лісової політики у процесі відтворення лісових ресурсів.

Ключові слова: лісове господарство, лісова політика, відтворення лісових ресурсів, економічні інструменти лісової політики.

Глобальні зміни клімату є однією з найактуальніших проблем сьогодення. Значні зусилля світової спільноти спрямовані на подолання та запобігання їхніх негативних наслідків. Безумовно, головну роль у цьому процесі повинне відігравати лісове господарство, адже ліс як екосистема, має здатність поглинати парникові гази та стабілізувати клімат Землі. Розширене відтворення лісових ресурсів та заліснення є важливими шляхами подолання глобальних екологічних загроз. На державному та регіональному рівнях вони повинні бути пріоритетними завданнями лісової політики усіх країн світу. Для України відтворення лісових ресурсів є особливо актуальним завданням, адже лісистість нашої території далека від оптимальної. Спрямованість національної лісової політики на вирішення цієї проблеми сприятиме розвитку лісового господарства та дасть змогу запобігти негативним наслідкам глобальних змін клімату.

Варто зазначити, що аналіз політичних, екологічних, економічних та соціальних аспектів національної лісової політики України свідчить про її недостатню ефективність та недосконалість. Теоретичні та правові основи сучасної лісової політики України ще базуються на засадах лісокористування радянського періоду. Українська лісова політика спрямована на підтримку державних лісів [5, 6]. Незважаючи на введення приватної і комунальної форм власності на ліси, згідно з Законом України "Про внесення змін до Лісового кодексу України" від 8 лютого 2006 р., ще не розроблено дієві механізми набуття приватної чи комунальної власності на ліси. Позитивним аспектом цього закону є право приватної власності громадян і юридичних осіб на ліси, "створені ними на набутих у власність у встановленому порядку земельних ділянках деградованих і малопродуктивних угідь, без обмеження їх площі" [1, с. 12]. Цим положенням надається можливість заліснення близько 15 млн земель, які на сьогодні є еродованими і непридатними для сільськогосподарського виробництва [6]. Однак потрібно мати на увазі, що без додаткової законодавчої і нормативної бази, яка встановлювала б процедури передачі таких земель для їхнього заліснення, а також достатнього державного втручання у вигляді фінансових і стимуляційних інструментів лісової політики, дія цього положення буде обмежена і неефективна. Заліснення непродуктивних еродованих земель має бути пріоритетом і головним завданням спеціально створеної державної програми, яка забезпечила б необхідне фінансування шляхом дотацій і субсидій приватним власникам [3]. Як свідчить досвід Франції, непридатні для сільського господарства землі заліснили приватні власники завдяки наданню прямих дотацій з державного лісового фонду, створеного за рахунок надходжень від оподаткування продажу круглого лісу [10].

Однією з найважливіших проблем лісового господарства України є багатовідомча структура управління лісами. Як зазначено у Концепції реформування та розвитку лісового господарства, однією з основних причин виникнення проблем у лісовому господарстві є надання лісів у постійне користування підприємствам, установам та організаціям, які належать до сфери управління різних міністерств та інших органів виконавчої влади [2]. Така ситуація призводить до неефективного господарювання та організації ведення лісового господарства. Окрім цього, поєднання функцій державного управління і контролю у сфері використання, охорони, захисту і відтворення лісових ресурсів із підприємницькою діяльністю призводить до зростання витрат і відсутності інвестицій [8]. Реформування системи управління лісовим господарством має бути одним із головних напрямів національної лісової політики.

У контексті сучасних світових тенденцій формулювання лісової політики значне місце посідає участь громадськості у цьому процесі. Стаття 96 "Лісового кодексу України" регламентує участь громадських природоохоронних організацій у сфері лісових відносин, а саме: їхня участь у розробленні планів та програм, пов'язаних з охороною, захистом, використанням і відтворенням лісів, внесення пропозицій щодо розроблення і внесення змін до відповідних нормативно-правових актів у сфері лісокористування та вільного доступу до інформації про стан лісів та ведення лісового господарства [1].

Виконання цього положення дасть змогу реалізувати на практиці принципи відкритості та врахування інтересів усіх зацікавлених сторін у процесі формування лісової політики. Однак реальна ситуація на сьогодні полягає у тому, що громадські природоохоронні організації, місцеве населення та споживачі продукції лісового господарства практично не впливають на лісову політику України, не беруть участі у плануванні лісокористування і не забезпечені достатньою мірою інформацією про стан охорони, відтворення і використання лісових ресурсів [6].

Серед соціальних аспектів лісової політики України вагоме місце посідає використання рекреаційних можливостей лісів, особливо Карпатського регіону. Надання рекреаційних послуг може замінити промислове лісокористування, зокрема у гірських лісах, приносячи більше прибутків від туристичних візитів. Однак необхідно враховувати, що без достатнього розвитку туристичної інфраструктури не варто сподіватися на значні прибутки від рекреаційних функцій лісу. У цьому контексті головними напрямками лісової політики мають бути сприяння залучення інвестиційних ресурсів для розвитку туристичної інфраструктури, відмова від суцільних рубань з метою збереження ландшафтів і природних лісів, а також ефективний контроль за дотриманням правил перебування у лісі (запобігання пожежам, охорона лісів від підвищеного антропогенного навантаження тощо).

Лісова політика має бути спрямована на посилення відповідальності лісової охорони та органів місцевої влади за дотриманням лісового законодавства, а також на стимулювання місцевого населення до дотримання норм законів. Ефективна соціальна політика у лісовому господарстві повинна забезпечити можливості працевлаштування сільського населення у лісовому господарстві на місцевому рівні, залучаючи працівників не тільки на заготівлю деревини, але й недеревних продуктів лісу та в туристичній галузі [6].

Екологічні аспекти сучасної лісової політики України пов'язані насамперед із негативними наслідками політики, що проводилася у ХХ ст. Зокрема були створені нестійкі монокультури, погіршилася вікова і породна структура лісів, переважали суцільні рубання головного користування, знизився рівень біологічного різноманіття флори і фауни українських лісів. До позитивних зрушень можна віднести зростання кількості заповідників і національних парків, запровадження системи моніторингу лісів, посилення міжнародного співробітництва у галузі збереження і охорони лісів. Національна лісова політика повинна спрямовуватися на удосконалення системи лісокористування, обмеження суцільних рубань, покращання системи вживання лісогосподарських заходів, збереження біологічного різноманіття лісів України [2, 6, 8].

Недосконалість порядку визначення і справляння плати за спеціальне користування лісовими ресурсами, і як наслідок, значне заниження рівня попневої плати, є головною економічною проблемою лісового господарства України. Низький рівень попневих платежів та їхній неефективний розподіл через місцеві та державні бюджети спричинює недофінансування лісового господарства. Покращання механізму платного лісокористування на засадах ринкової економіки, створення конкурентного ринку деревини через запрова-

дження порядку реалізації заготовленої деревини на конкурсних засадах через торги, відмова від затратної концепції та запровадження нового механізму встановлення рівня попневих платежів на основі ринкових цін на лісову продукцію мають бути основними завданнями лісової політики України у сфері економічних відносин у лісовому господарстві [2, 4, 6, 8, 9, 11].

Як зазначалося вище, однією з головних цілей національної лісової політики України є збільшення лісистості. Досягнення цієї мети можливе за рахунок створення Державного фонду охорони і відтворення лісових ресурсів, кошти з якого використовувалися б лише на фінансування відтворення лісу, передусім на еродованих сільськогосподарських землях. Створення Державного фонду охорони і відтворення лісових ресурсів передбачалося альтернативним проектом Лісового кодексу України, розробленого на кафедрі економіки та менеджменту лісових підприємств Національного лісотехнічного університету України [7, с. 74]. Кошти такого фонду повинні покривати витрати державних лісових господарств на розширене відтворення у запланованих обсягах, а також надаватися приватним власникам земель у вигляді цільових дотацій на створення нових лісових насаджень. Джерелами фінансування Державного фонду охорони і відтворення лісових ресурсів можуть бути надходження коштів від зростання величини попневої плати або від запровадження податку на лісовий дохід.

Варто зазначити, що запропоновані заходи щодо вдосконалення лісової політики повинні запроваджуватися на основі комплексного підходу, оскільки між ними наявний тісний взаємозв'язок. Так, першочерговим завданням є зміна механізму визначення і справляння попневих платежів. За умови ефективного запровадження рентного підходу для розрахунку їхнього рівня варто очікувати зростання корневих цін. Це дасть змогу отримати додаткові надходження, які можуть спрямовуватися на розширене відтворення лісу державними підприємствами та приватними власниками.

Такий підхід до створення приватного сектору в лісовому господарстві є більш раціональним, ніж здійснення приватизації лісових угідь. З одного боку, створюються нові насадження і зростає показник лісистості країни, а з іншого – природним еволюційним шляхом формується приватна форма власності на лісові ресурси. Безперечно, цей процес буде тривати не одне десятиліття і потребуватиме постійної підтримки національною лісовою політикою. У довготерміновій перспективі нові приватні власники лісу стануть учасниками ринку лісової продукції одноосібно або ж як об'єднання чи кооперативи власників лісу. Це, своєю чергою, буде створювати подальші передумови для демонополізації ринку лісової продукції, а отже, формуванню ефективної системи ціноутворення.

Для вдосконалення системи ціноутворення необхідно змінити процедуру проведення лісових торгів, запровадивши біржові торги. Біржові торги лісовою продукцією можуть стати дієвим інструментом лісової політики за умови відповідної адміністративної та регуляторної підтримки з боку держави. Основним завданням лісової політики у цьому напрямі є створення прозорого конкурентного ринку лісової продукції. За основу стартових цін прода-

жу деревини повинні братися кореневі ціни, розраховані за рентним підходом. Такий механізм дасть змогу вилучати ренту у вигляді лісового доходу, оподаткування якого буде ще одним джерелом фінансування Державного фонду охорони і відтворення лісових ресурсів. Необхідне дослідження можливостей та ефективності запровадження податку на лісовий дохід.

Варто відзначити, що запропоновані заходи повинні вживати за наявності ефективного контролю. Так, заліснення еродованих сільськогосподарських земель мають здійснювати державні підприємства або приватні підприємники, які мають досвід виконання лісокультурних робіт, та відповідати вимогам і принципам сталого ведення лісового господарства. За умови наявності різних форм власності на ліси в Україні доцільно запровадити таку систему господарювання, за якою незалежно від форми власності всі лісокультурні та лісогосподарські роботи виконують державні лісогосподарські підприємства або приватні підприємства, які мають відповідний досвід та дозвіл на здійснення цих видів діяльності. Це дасть змогу контролювати якість виконання лісокультурних та лісогосподарських робіт, що прямо впливатиме на якісні та кількісні показники деревостанів. За умови подальшого проведення екологічної сертифікації лісів та ведення екологічно-спрямованої національної лісової політики, українське лісове господарство буде відповідати вимогам сталого розвитку.

Таким чином, національна лісова політика України повинна забезпечити вдосконалення чинного економічного механізму платного користування лісовими ресурсами та ціноутворення. З цією метою необхідно змінити порядок справляння та встановлення попневих платежів, які повинні бути основою для визначення стартових цін на аукціонних торгах, та вдосконалити процедуру проведення лісових торгів для створення конкурентного ринку лісової продукції. Для забезпечення збалансованого поєднання інтенсивного лісокористування та соціально-орієнтованого лісового господарства лісова політика повинна бути спрямована на ведення сталого лісового господарства, збільшення лісистості за допомогою розширеного лісовідтворення приватними власниками та їх фінансування з Державного фонду охорони і відтворення лісових ресурсів, подальше проведення екологічної сертифікації лісів, вдосконалення чинного лісового законодавства, організаційної структури і системи управління лісовим господарством України.

Література

1. **Закон України** "Про внесення змін до Лісового кодексу України" від 08 лютого 2006 р., № 3404-15. [Електронний ресурс]. – Доступний з <http://www.zakon.rada.gov.ua>
2. **Концепція** реформування та розвитку лісового господарства/ Схвалена розпорядженням Кабінету Міністрів України від 18 квітня 2006 р., № 208-р. [Електронний ресурс]. – Доступний з <http://www.zakon.rada.gov.ua>
3. **Польовський А.М.** Еколого-економічні аспекти аналізу лісової політики // Лісове господарство, лісова, паперова і деревообробна промисловість : Міжвідомч. наук.-техн. зб. – Львів : Вид-во НЛТУ України, 2006. – Вип. 32. – С. 151-157.
4. **Польовський А.М.** Економічні, соціальні та екологічні аспекти визначення рівня корневих платежів в Україні // Науковий вісник УкрДЛТУ : менеджмент природних ресурсів, екологічна і лісова політика. – Львів : Вид-во УкрДЛТУ, 2004. – Вип. 14.2. – С. 115-123.

5. **Синякевич І.М.** Економіка лісокористування : навч. підручник. – Львів : Вид-во ІЗМН, 2000. – 402 с.
6. **Синякевич І.М.** Лісова політика : підручник. – Львів : Вид-во ІЗМН. – 2005. – 223 с.
7. **Синякевич І.М.** Лісовий кодекс України (альтернативний проект) / Синякевич І.М., Мельник С.О., Соловій І.П., Холявка В.З., Ковалишин В.Р. // Газета "Деревообробник". – 2002. – № 15 (57). – С. 4-7.
8. **Юхновський І.** Про що шумить український ліс? // Дзеркало тижня (інтернет-версія). – 2004. – № 12 (487). [Електронний ресурс]. – Доступний з <http://www.zn.kiev.ua>
9. **Buksha I.** Forest and forest products country profile: Ukraine / Buksha I., Pasternak V., Romanovsky V. // UN Geneva Timber and Forest Discussion Paper. – 2003. – № 32. – 32 p.
10. **Fraser A.I.** Making forest policy work // Kluwer Academic Publishers, 2002. – 280 p.
11. **Strochinskii A.A.** Forest and forestry in Ukraine: standing on the brink of a market economy / Strochinskii A.A., Pozyvailo Y.M., Jungst S.E. // Journal of Forestry. – 2001. – Vol. 99, № 8. – P. 34-38.

Польовский А.М. Экономические аспекты лесной политики в процессе воссоздания лесных ресурсов

Рассмотрена роль лесной политики в предотвращении и преодолении экологических проблем на глобальном и национальном уровнях. Осуществлен анализ экономических, социальных и экологических аспектов национальной лесной политики Украины. Поданы рекомендации относительно применения экономических инструментов лесной политики в процессе воспроизведения лесных ресурсов.

Ключевые слова: лесное хозяйство, лесная политика, воспроизведения лесных ресурсов, экономические инструменты лесной политики.

Polovsky A.M. Economic dimensions of forest policy and reforestation

The role of forest policy in preventing and overcoming the environmental problems on global and national scale was examined. The analysis of economic, social and environmental dimensions of the Ukrainian national forest policy was conducted. The ways of implementing the economic instruments of forest policy for reforestation are recommended.

Keywords: forest management, forest policy, reforestation, economic instruments of forest policy.

УДК 681.142:612.822

*Ведущий специалист Ю.Б. Попкова –
ЗАО "НИиПИ экологии города", г. Москва*

ЭКОНОМИЧЕСКАЯ ОЦЕНКА БИОГАЗА, ВЫДЕЛЯЕМОГО ЗАГРЯЗНЕННЫМИ ГОРОДСКИМИ ТЕРРИТОРИЯМИ

Рассмотрены вопросы экономической оценки биогаза, выделяемого загрязненными городскими территориями, несанкционированными свалками, полигонами твердых бытовых отходов в рамках механизмов реализации Киотского протокола.

Ключевые слова: загрязненные городские территории, биогаз, полигон твердых бытовых отходов, экономическая оценка, Киотский протокол.

В последнее время большое количество научных исследований в области климатических изменений посвящаются развитию идеологии Киотского протокола. Особого внимания заслуживают проекты оздоровления атмосферного воздуха городов. По выражению известного американского эколога Ю. Одума, "наши огромные города – всего лишь паразиты на биосфере", потребляя огромное количество природных ресурсов, они становятся источниками загрязнения окружающей среды.

Загрязненные территории, городские свалки являются значительным источником выбросов биогаза в атмосферу Земли, которая составляет еже-